Komisja
Nadzoru
Finansowego

BANKI SPÓŁDZIELCZE I ZRZESZAJĄCE
I półrocze 2015 r.

Departament Bankowości Spółdzielczej
i Spółdzielczych Kas Oszczędnościowo-Kredytowych
Warszawa, październik 2015 r.

Najważniejsze spostrzeżenia i wnioski – sektor banków spółdzielczych

WYNIKI FINANSOWE

Wynik finansowy netto banków spółdzielczych w I półroczu 2015 r. obniżył się o 16,5% w stosunku do I półrocza 2014 r. – do 364,2 mln zł.

Zmniejszył się wynik odsetkowy pomimo zmniejszenia przez banki kosztów odsetkowych, które okazało się niewystarczające do skompensowania spadku przychodów odsetkowych – przede wszystkim od sektora finansowego (banki zrzeszające) oraz instytucji rządowych i samorządowych.

Również zmiany wyniku z tytułu prowizji oraz pozostałego wyniku pozaodsetkowego nie wyrównały zmniejszenia wyniku odsetkowego. W konsekwencji wynik działalności bankowej zmniejszył się o 3,0%.

Jednocześnie koszty operacyjne wzrosły o 2,9%.

Część banków rozwiązała rezerwy celowe podwyższając wynik netto.

ZMNIEJSZENIE TEMPA WZROSTU DEPOZYTÓW

W II kwartale 2015 r. nastąpiło zmniejszenie tempa przyrostu depozytów sektora niefinansowego w bankach spółdzielczych. Spowodowało to zwiększenie relacji kredytów do depozytów, niemniej nadwyżka depozytów nad kredytami pozostaje w dalszym ciągu wysoka.

Wzrost zobowiązań wobec sektora niefinansowego oraz zmniejszenie należności od sektora finansowego przełożyły się w pierwszej kolejności na zwiększenie należności od sektora niefinansowego, a następnie zwiększenie instrumentów dłużnych.

WZROST NALEŻNOŚCI OD PRZEDSIĘBIORSTW

Udział należności od przedsiębiorstw i przedsiębiorców indywidualnych w należnościach od sektora niefinansowego wzrósł, w porównaniu do grudnia 2014 r. z 49,7% do 50,1%. Zmniejszył się natomiast udział należności od rolników indywidualnych.

NISKA DYNAMIKA KREDYTÓW DLA ROLNIKÓW

W przypadku należności od rolników indywidualnych należy zwrócić uwagę na ich niewielką dynamikę (przy zbliżonych wolumenach) w porównaniu z bankami komercyjnymi: w stosunku do grudnia 2013 r. dynamika tych należności w bankach komercyjnych wyniosła 131,9%, w spółdzielczych 109,7% zaś ich wolumeny w bankach spółdzielczych i komercyjnych wynosiły w czerwcu 2015 r. odpowiednio 17,2 mld zł oraz 13,7 mld zł, natomiast przyrosty wolumenów w stosunku do grudnia 2013 r. odpowiednio 1,5 mld zł i 3,3 mld zł.

Najważniejsze spostrzeżenia i wnioski – sektor banków spółdzielczych, cd.

POGORSZENIE JAKOŚCI NALEŻNOŚCI

Jakość należności od sektora niefinansowego pogorszyła się w porównaniu z grudniem 2014 r. Udział należności zagrożonych zwiększył się z 7,0% do 7,4%.

SPADEK POZIOMU WYREZERWOWANIA

Wraz z pogorszeniem jakości należności zmniejsza się systematycznie poziom wyrezerwowania - z 27,2% w grudniu 2014 r. do 26,7% w czerwcu 2015 r.

Zmniejszanie się poziomu wyrezerwowania należności w bankach spółdzielczych jest skorelowane z systematycznym obniżaniem się relacji podstawy tworzenia rezerw do należności zagrożonych. Oznacza to, że banki w coraz większym stopniu stosują różnego rodzaju zabezpieczenia dopuszczone w Rozporządzeniu Ministra Finansów z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie zasad tworzenia rezerw na ryzyko związane z działalnością banków (Dz. U. z dnia 30 grudnia 2008 r.) umożliwiające zmniejszanie podstawy tworzenia rezerw celowych. Praktyka dowodzi jednak, że realizacja tych zabezpieczeń często jest problematyczna, zwłaszcza jeśli chodzi zabezpieczenia oparte na operatach szacunkowych, a prawie zawsze czasochłonna.

MOCNA BAZA KAPITAŁOWA

Przeciętny współczynnik wypłacalności wyniósł w czerwcu 2015 r. 15,9% (w grudniu 2014 r. 15,8%). Należy zasygnalizować, że bez stosowania tzw. współczynnika wsparcia w przypadku należności od MŚP (art. 501 CRR) wyniósłby on 14,3%.

PROBLEMY BANKÓW ZRZESZAJĄCYCH

Wynik netto banków zrzeszających zmniejszył się o 92,6% w stosunku do I półrocza 2014 r. wskutek straty jednego z nich. Bank ten realizuje program postępowania naprawczego. Zgodnie z programem bank ten osiągnie zysk w II kwartale 2015 r.

Łączny współczynnik kapitałowy banków zrzeszających wyniósł w czerwcu 2015 r. 10,4%, zaś współczynnik kapitału Tier I 7,7% natomiast w grudniu 2014 r. odpowiednio 9,7% i 7,2%.

Udział sektora spółdzielczego (banki spółdzielcze i zrzeszające) w rynku bankowym (%)

Miejsce zrzeszeń w sektorze bankowym (wg aktywów):

- **Zrzeszenie BPS – 7**
- **Zrzeszenie SGB – 11**
- **Razem BS + BZ – 3**

- **Miejsce zrzeszeń w sektorze bankowym (wg aktywów, rachunek skonsolidowany):**
- **Zrzeszenie BPS – 8**
- **Zrzeszenie SGB – 12**
- **Razem BS + BZ – 5**

Od początku 2013 r. PKO BP SA nie sprawozdaje danych o liczbie agencji. Wcześniejsze dane uwzględniają ich liczbę.

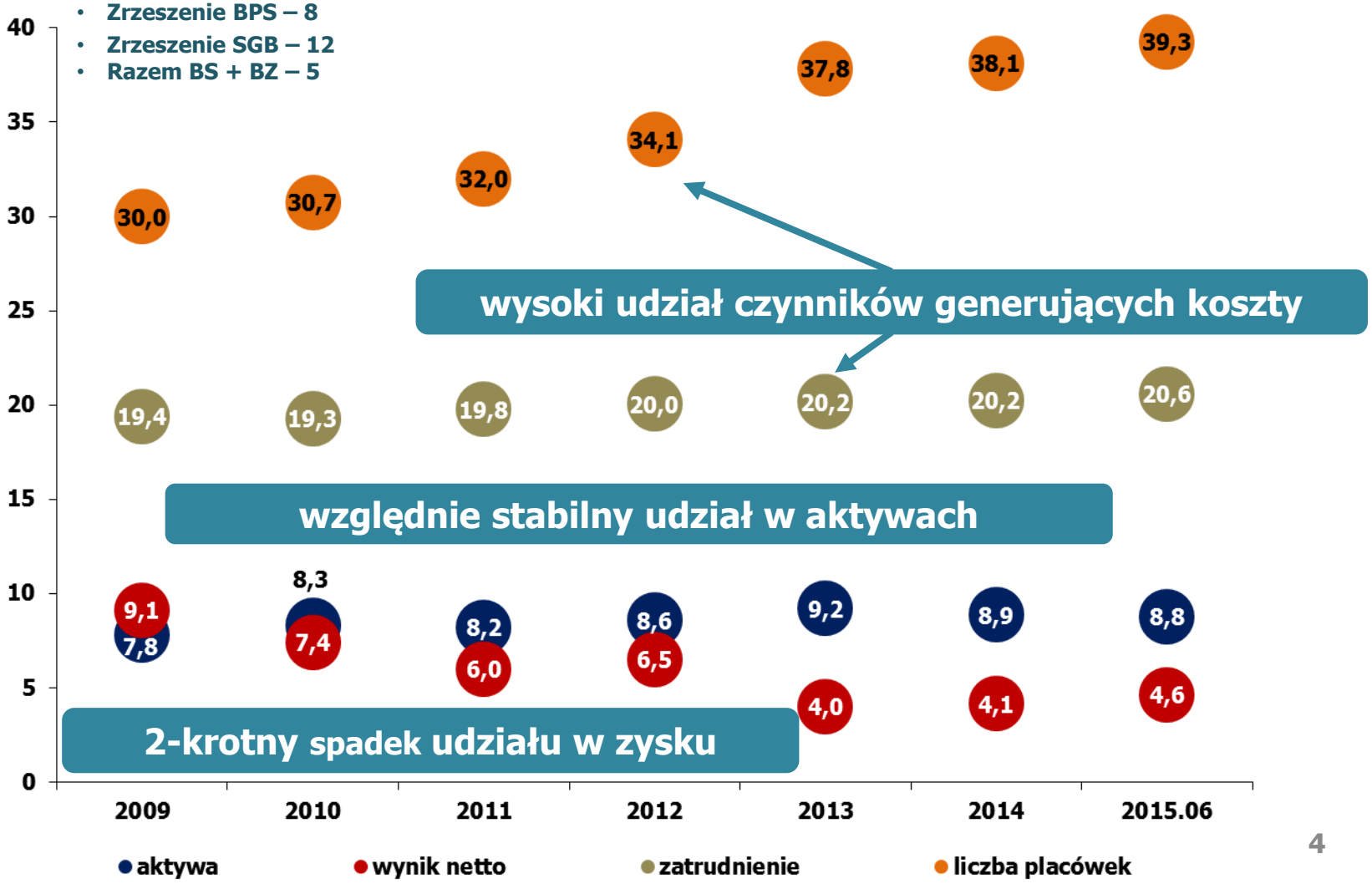

Liczba banków wg funduszy własnych i aktywów oraz udział poszczególnych grup w aktywach (%) – 2015.06.30

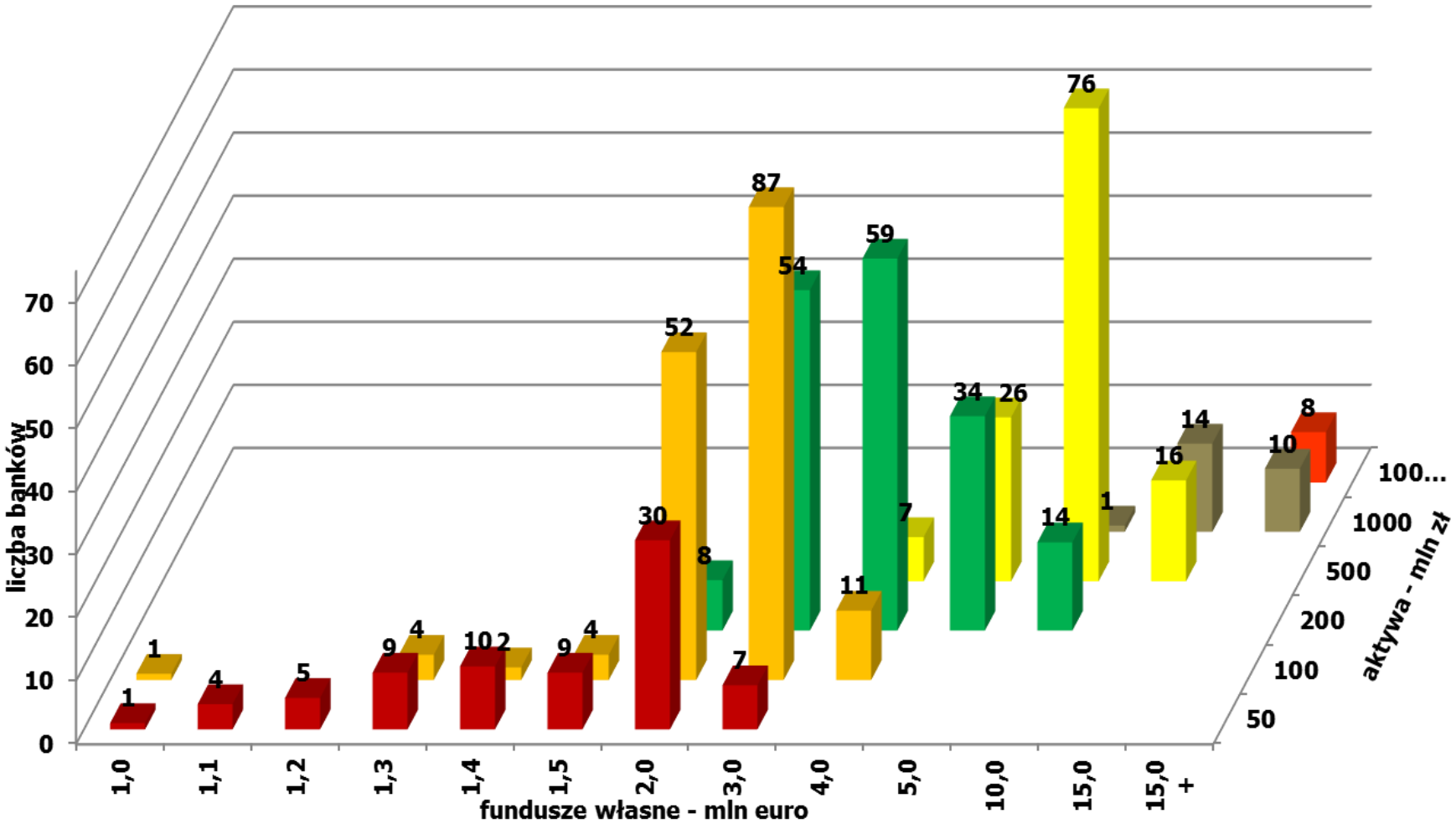

Instytucjonalny system ochrony

1. Tworzenie IPS

Deklaracje przystąpienia do IPS złożyło do tej pory 507 banków. Jeden bank zdecydował o samodzielnej działalności, zaś 53 wstrzymują się jeszcze z decyzją.

2. Umowy IPS

Umowy IPS przedstawione przez zrzeszenia BPS SA oraz SGB-Bank SA są obecnie analizowane.
Rozważane są następujące warunki ich zatwierdzenia:

a. **przeprowadzenie audytów otwarcia;**
b. **wprowadzenie jednolitych zasad klasyfikacji ryzyka (dotyczy w szczególności stosowania operatów szacunkowych);**
c. **zwiększenie poziomu rezerw celowych w bankach będących uczestnikami IPS;**
d. **bezwarunkowość umów o pomoc płynnościową;**
e. **docelowy poziom funduszy pomocowych powinien obowiązywać od początku funkcjonowania IPS (poprzez np. instrumenty pozabilansowe). W tym miejscu trzeba wyraźnie podkreślić, że odpowiedzialność uczestników IPS jest ograniczona do wysokości wkładu w funduszu pomocowym;**
f. **zgoda organu IPS na zaangażowanie osoby fizycznej lub prawnej w funduszu udziałowym banku spółdzielczego równym 5% i więcej tego funduszu.**

3. Ograniczenia obecnych zrzeszeń

Właściciele banków zrzeszających nadzorują w sposób bardzo ograniczony ich działalność bieżącą. Niemniej to właściciele mają interes ekonomiczny, aby kontrolować banki zrzeszające i unikać materializacji ryzyka. Nadzór publiczny nie może i nie jest w stanie przejąć tej odpowiedzialności od właścicieli, tym bardziej, że jego działalność odbywa się z perspektywy ex post.

Realne możliwości pomocowe zrzeszeń ograniczają się do pomocy małym i średnim bankom.

Upadek dużego banku spółdzielczego oznaczałby straty w ponad 10% banków spółdzielczych – brak działań pomocowych zrzeszeń oznacza powstanie strat w bankach nie mających powiązania ekonomicznego z upadającym bankiem.

Banki zrzeszające nie gwarantują pomocy bankom zrzeszonym, a rady zrzeszenia są niechętne do udzielania pomocy obarczonej ryzykiem.

Dotychczasowa ustawa o funkcjonowaniu nie doprowadziła do stabilnej sytuacji banków zrzeszających. Potwierdzają to:

a. **duże i częste wahania stanów depozytów banków zrzeszonych złożone w bankach zrzeszających;**
b. **brak wyraźnej strategii banków zrzeszających w zakresie polityki kredytowej oraz inwestycyjnej., co zdecydowanie negatywnie odbiło się na jakości zarządzania ryzykiem kredytowym.**

Brak pełnej wiedzy zrzeszenia o jego realnej ekspozycji na ryzyko. Monitoring banków spółdzielczych ogranicza się de facto do danych sprawozdawczych.

Mechanizmy pomocowe oraz dostępne środki są obecnie niewystarczające, sposób przyznawania pomocy jest zbyt powolny i uzależniony od zbyt dużej liczby podmiotów. Oczekuje się, że system ochrony instytucjonalnej poprawi skuteczność działań sanacyjnych uczestników.

Instytucjonalny system ochrony - cd

Zgodnie z art. 38 ust. 1 rozporządzenia delegowanego nr 2015/61/UE, począwszy od dnia 01.10.2015r., instytucje kredytowe zobowiązane są spełniać określoną w art. 414 rozporządzenia CRR normę płynności LCR na poziomie 60%.

Na podstawie art. 414 rozporządzenia CRR bank, który nie spełnia wymogów w zakresie LCR, zobowiązany jest niezwłocznie powiadomić o tym właściwe organy i bez zbędnej zwłoki przedstawić właściwym organom plan szybkiego przywrócenia zgodności z normą, a także codziennie, na koniec każdego dnia roboczego przekazywać informacje na temat poziomu wskaźnika i jego składowych.

UKNF przeprowadził - w oparciu o ostatnie dostępne dane, tj. w oparciu o dane na datę 31.08.2015r. - analizę banków podlegających nadzorowi analitycznemu DBS, z której wynika, że normy LCR w wysokości 60% - jeśli uwzględnić dane sierpniowe - mogą nie spełniać obydwa banki zrzeszające (na koniec sierpnia 2015r.: BPS S.A. 49,0%, SGB-Bank S.A. 45,5%) oraz 55 banków spółdzielczych.

W odniesieniu do tych banków spółdzielczych, które - nie spełniając normy LCR - planują przystąpienie do organizowanych w zrzeszeniach SGB i BPS systemów ochrony instytucjonalnej (wnioski o uznanie systemu zostały złożone do KNF zarówno przez SGB-Bank S.A. jak i BPS S.A.) za plan przywrócenia zgodności z normą LCR można uznać deklaracje przystąpienia do systemu. Jest tak, ponieważ banki uczestniczące w systemach ochrony uzyskają, po ewentualnym uznaniu tych systemów przez KNF, zgodę na wykazywanie LCR na poziomie skonsolidowanym, co zapewni wszystkim jego uczestnikom LCR na poziomie powyżej obowiązującego minimum. W przypadku banków działających w IPS, wykazujących indywidualnie LCR, możliwe jest stosowanie niższych wag odpływów oraz preferencji we wpływach, co pozwoli im również spełnić wymogi LCR w ujęciu indywidualnym.

Według danych na datę 31.08.2015r. wszystkie banki spółdzielcze, które jak dotąd nie zgłosiły akcesu do IPS, spełniłyby normę LCR na poziomie 60%. Możliwe jest jednak, że wskutek zaostrzenia od dnia 01.10.2015r. niektórych kryteriów dotyczących obliczania wskaźnika LCR, dotyczących aktywów płynnych i depozytów detalicznych, poziom wykazywanej normy LCR może się - przy braku zmian w zakresie innych składników bilansu - obniżyć.

W związku z powyższym za konieczne należy uznać upewnienie się co do spełnienia norm przez nadzorowane podmioty, a także wykluczyć możliwość ewentualnych błędów (np. jeden z banków spółdzielczych wykazał na datę 31.08.2015r. wskaźnik LCR na poziomie 4,2%!). Mogą występować także błędy dotyczące klasyfikacji składowych wskaźnika LCR, które - jak się wydaje - mogą w szczególności dotyczyć klasyfikacji aktywów płynnych. Warto przy tym zwrócić, uwagę czy przy wysokich wskaźnikach Banku, zwłaszcza wysokich aktywach płynnych, nie mamy do czynienia z ujmowaniem lokat krótkoterminowych jako aktywów płynnych.

Zmiany bilansu banków zrzeszających

Spadek sumy bilansowej o 2,8%, do 29,8 mld zł.
Głównym powodem spadku jest wycofanie depozytów przez banki zrzeszone.

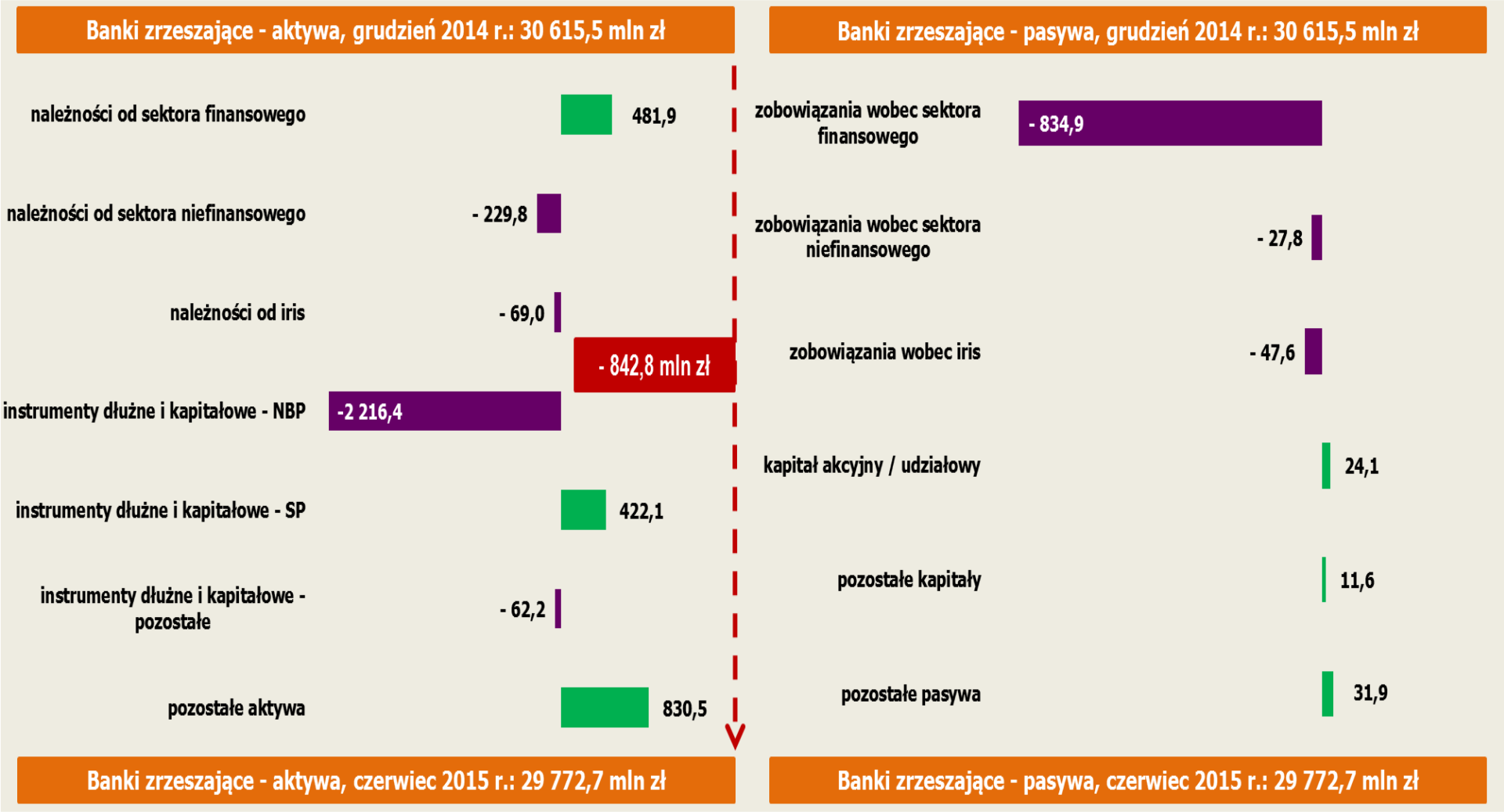

Zmiany bilansu banków spółdzielczych

Wzrost sumy bilansowej o 3,6%.
Głównym powodem wzrostu są depozyty sektora niefinansowego oraz instytucji samorządowych.

Przyrost pasywów zainwestowany w pierwszym rzędzie w kredyty od sektora niefinansowego a następnie w instrumenty dłużne i kapitałowe.

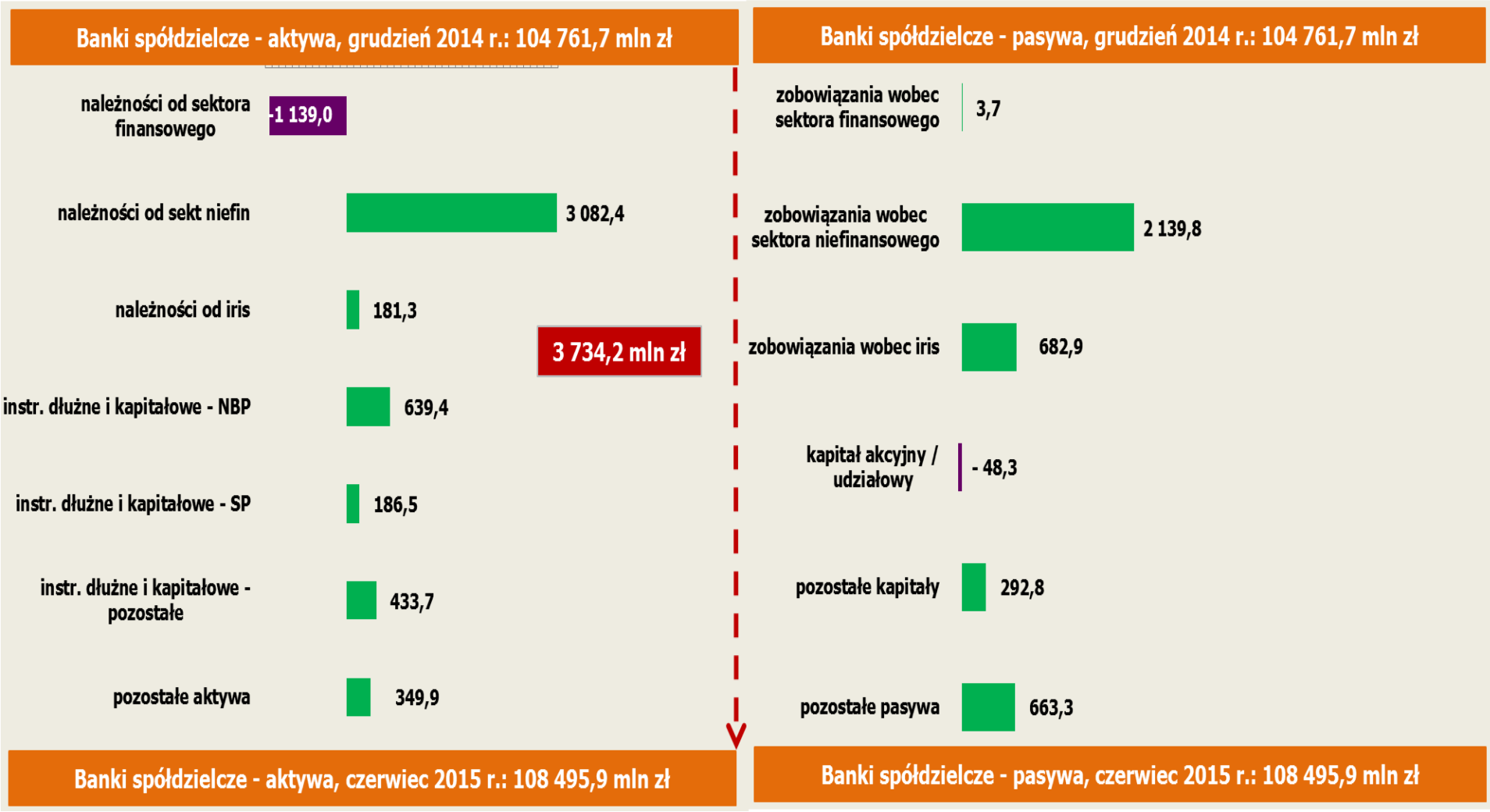

Relacja kredytów do depozytów – sektor niefinansowy (%)

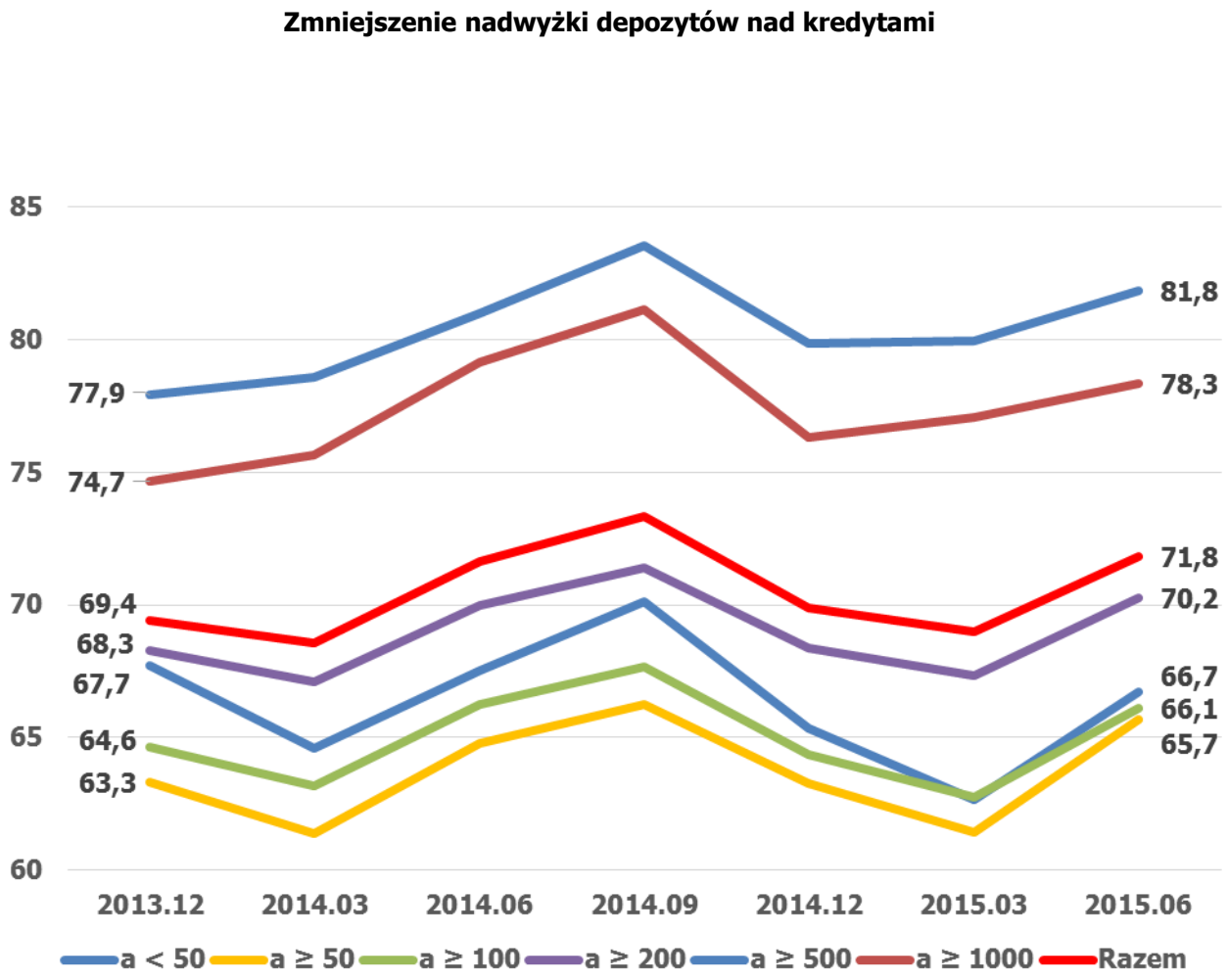

Koszt depozytów (%)

Szybszy spadek oprocentowania depozytów banków w bankach zrzeszających niż depozytów sektora niefinansowego w bankach spółdzielczych – zwłaszcza depozytów terminowych – w połączeniu ze zmniejszaniem się stopy zwrotu od kredytów dla sektora niefinansowego (por. slajd poniżej), stanowi zagrożenie dla wyników banków. Zagrożenie to zaczęło się materializować w ciągu pierwszego półrocza 2015 r.

	Koszt depozytów banków w bankach zrzeszających		Koszt depozytów sektora niefinansowego w bankach spółdzielczych													
			Banki spółdzielcze razem		a < 50		50 ≤ a < 100		100 ≤ a < 200		200 ≤ a < 500		500 ≤ a < 1000		a ≥ 1000	
	bież.	term.	bież.	term.	bież.	term.	bież.	term.	bież.	term.	bież.	term.	bież.	term.	bież.	term.
2013	0,51	3,22	0,67	3,73	0,31	3,52	0,46	3,50	0,59	3,48	0,75	3,64	0,96	3,83	0,55	4,21
I-III 2014	0,45	2,49	0,54	2,87	0,25	2,75	0,35	2,67	0,46	2,67	0,61	2,77	0,77	3,00	0,46	3,26
I-VI 2014	0,45	2,48	0,54	2,83	0,24	2,71	0,35	2,63	0,47	2,63	0,60	2,74	0,77	2,95	0,46	3,24
I-IX 2014	0,45	2,46	0,54	2,81	0,25	2,67	0,34	2,63	0,47	2,60	0,60	2,72	0,79	2,92	0,47	3,23
2014	0,44	2,35	0,52	2,74	0,24	2,57	0,34	2,53	0,46	2,51	0,58	2,64	0,76	2,85	0,46	3,20
I-III 2015	0,38	1,76	0,38	2,27	0,17	2,02	0,24	2,02	0,32	1,99	0,41	2,13	0,59	2,41	0,37	2,81
I-VI 2015	0,49	1,63	0,35	2,10	0,16	1,82	0,22	1,83	0,30	1,83	0,38	1,96	0,54	2,24	0,37	2,65

Zwrot odsetkowy od kredytów dla sektora niefinansowego (%)

	Banki komercyjne i oddziały instytucji kredytowych	Pięć największych banków komercyjnych	Banki zrzeszające	Banki spółdzielcze	BS, a < 50	BS, 50 ≤ a < 100	BS, 100 ≤ a < 200	BS, 200 ≤ a < 500	BS, 500 ≤ a < 1000	BS, a ≥ 1000
2013	5,38	5,33	5,08	7,30	7,95	7,68	7,01	7,04	7,13	8,05
I-III 2014	5,08	4,94	5,12	6,77	7,52	7,17	6,56	6,56	6,54	7,34
I-VI 2014	5,10	4,94	4,95	6,79	7,54	7,18	6,59	6,51	6,55	7,53
I-IX 2014	5,11	4,95	4,80	6,79	7,56	7,23	6,60	6,53	6,58	7,42
2014	5,09	4,81	4,45	6,76	7,51	7,17	6,57	6,47	6,51	7,49
I-III 2015	4,40	4,07	4,09	6,10	6,85	6,58	6,02	5,88	5,83	6,57
I-VI 2015	4,24	3,93	3,83	5,98	6,72	6,44	5,90	5,76	5,75	6,38

Jakość należności od sektora niefinansowego

Jakość należności – banki zrzeszające (%)

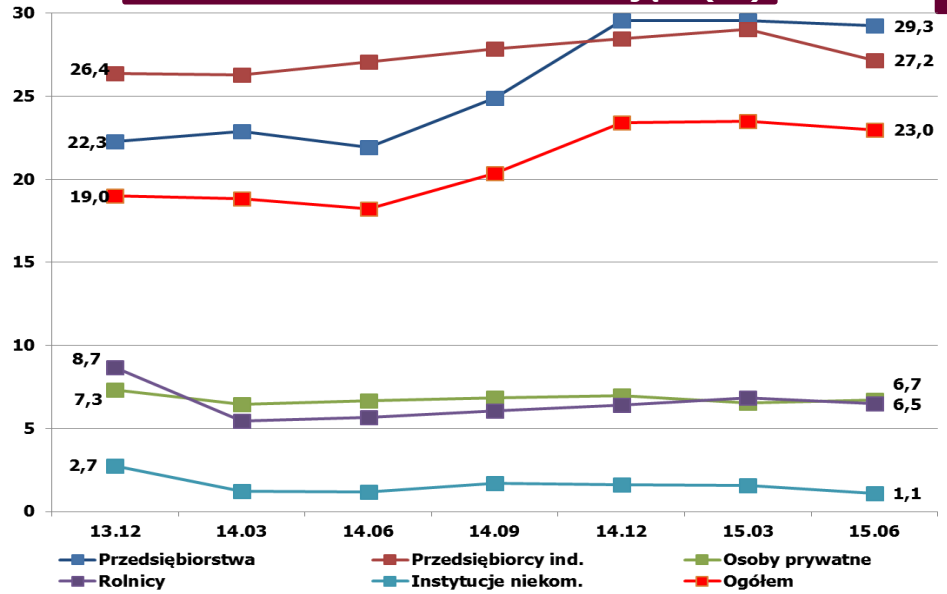

Należności, banki zrzeszające, mld zł

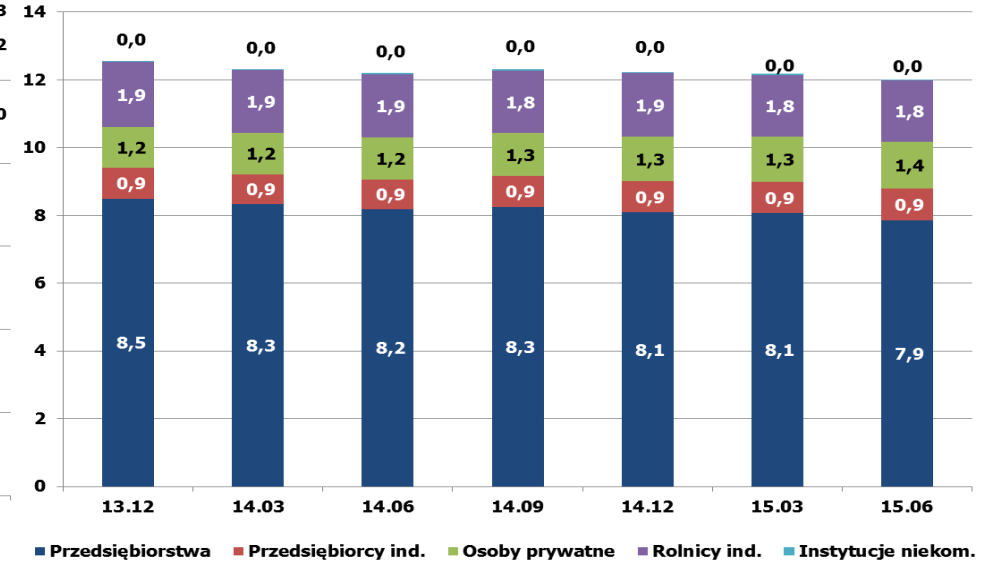

Należności, banki spółdzielcze, mld zł

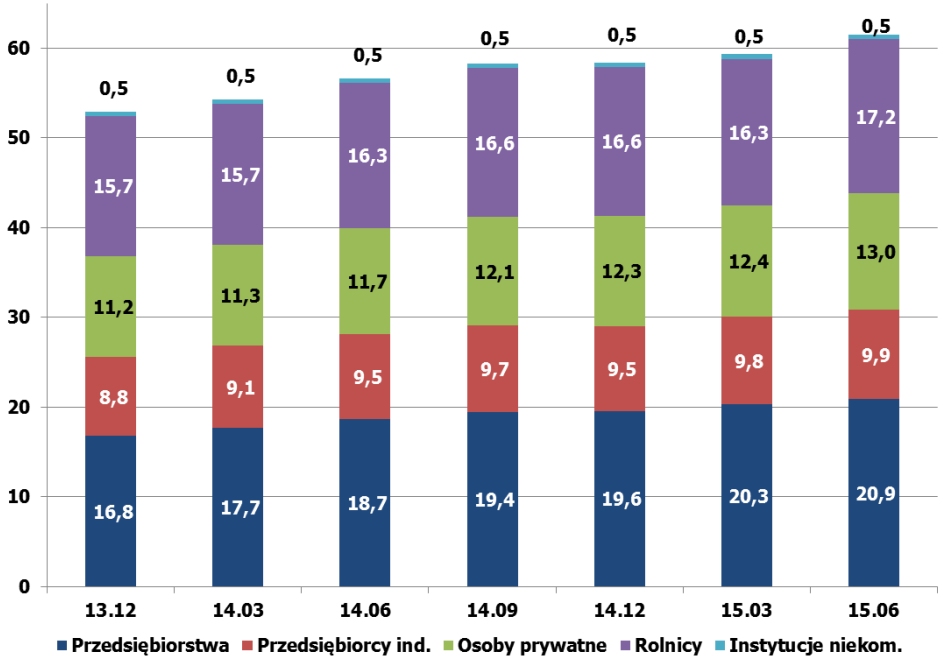

Jakość należności – banki spółdzielcze (%)

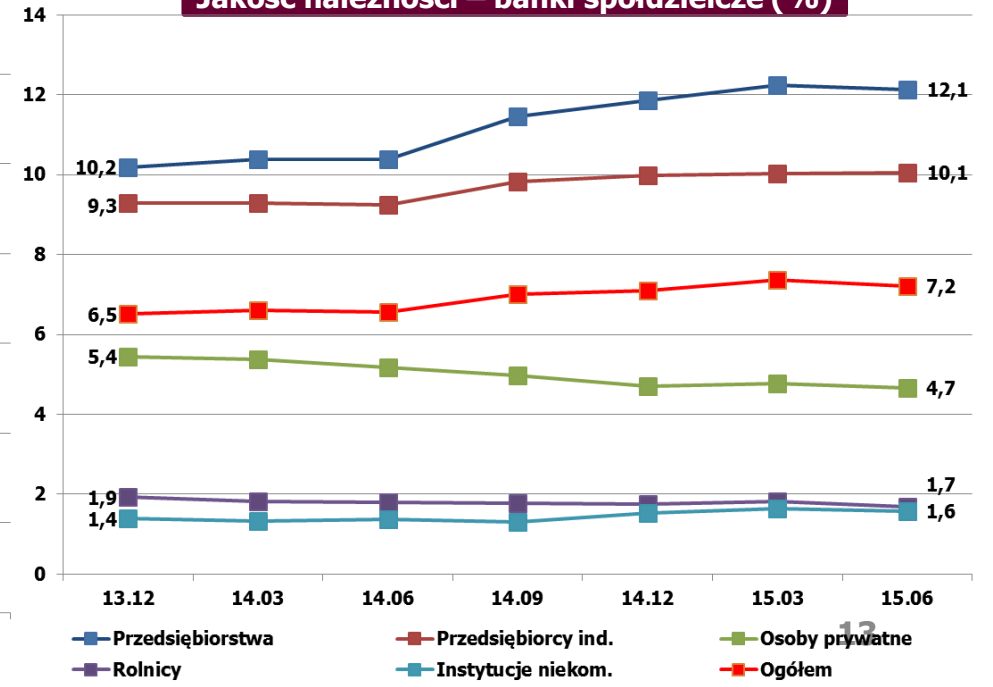

Banki spółdzielcze – poziom rezerw vs jakość należności od sektora niefinansowego (%)

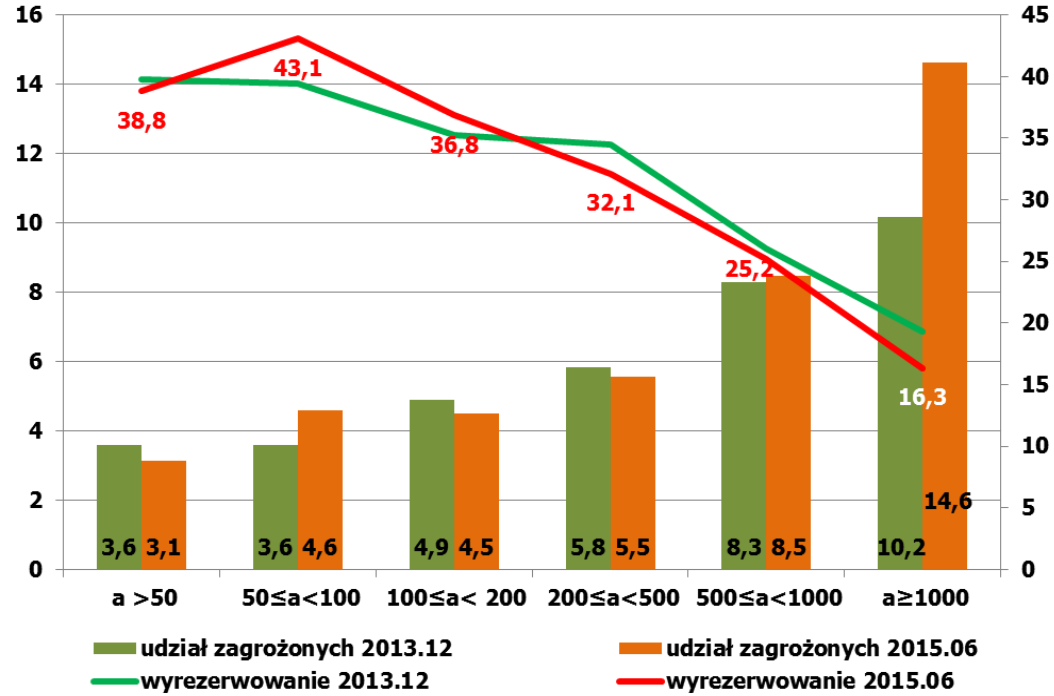

Poziom wyrezerwowania systematycznie zmniejsza się, przy pogarszającej się jakości należności.

Zmniejsza się również relacja podstawy tworzenia rezerw do należności zagrożonych.

Brak jednolitej klasyfikacji ryzyka. Ujednolicenie klasyfikacji jest jednym z warunków akceptacji umów IPS.

Wyrezerwowanie w krajowych bankach komercyjnych wynosiło w czerwcu 2015 r. 54,7%.

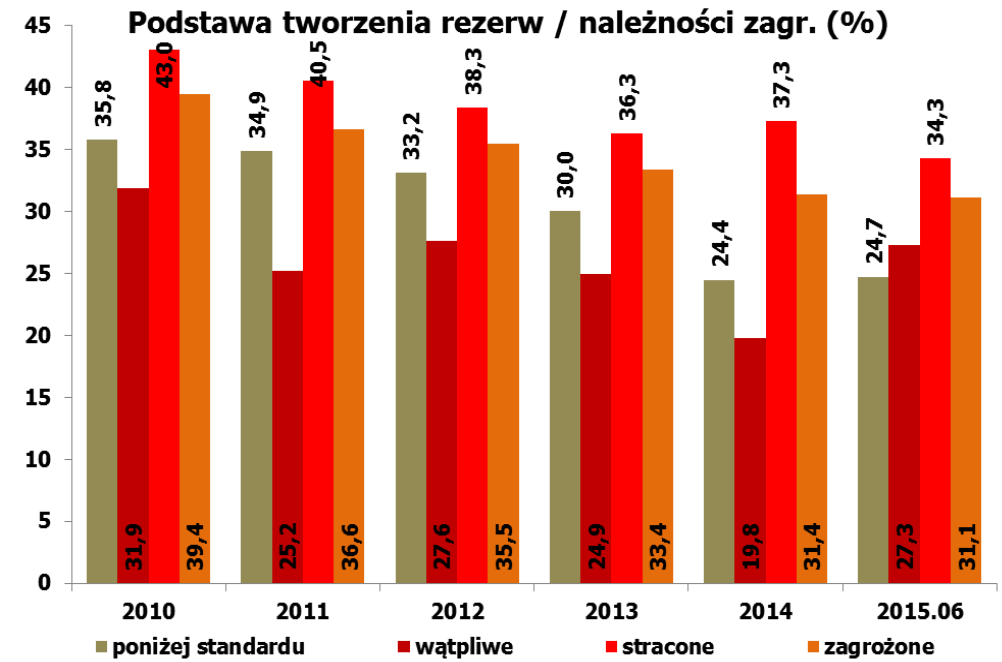

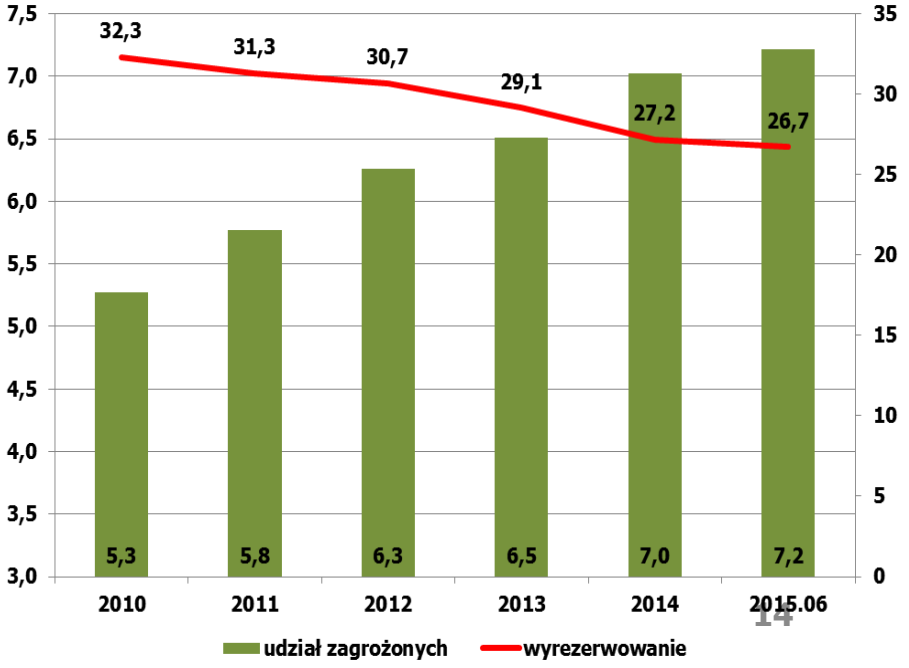

Dynamika należności od sektora niefinansowego – banki spółdzielcze i krajowe banki komercyjne

Dynamika należności od rolników indywidualnych

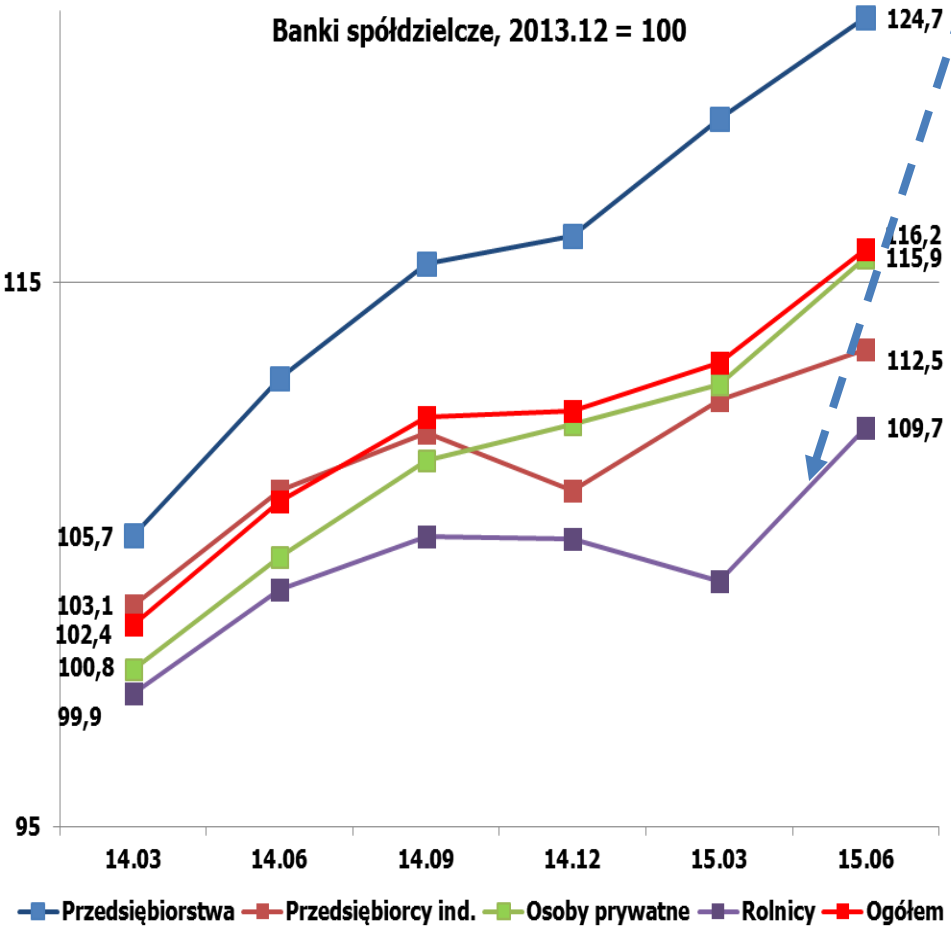

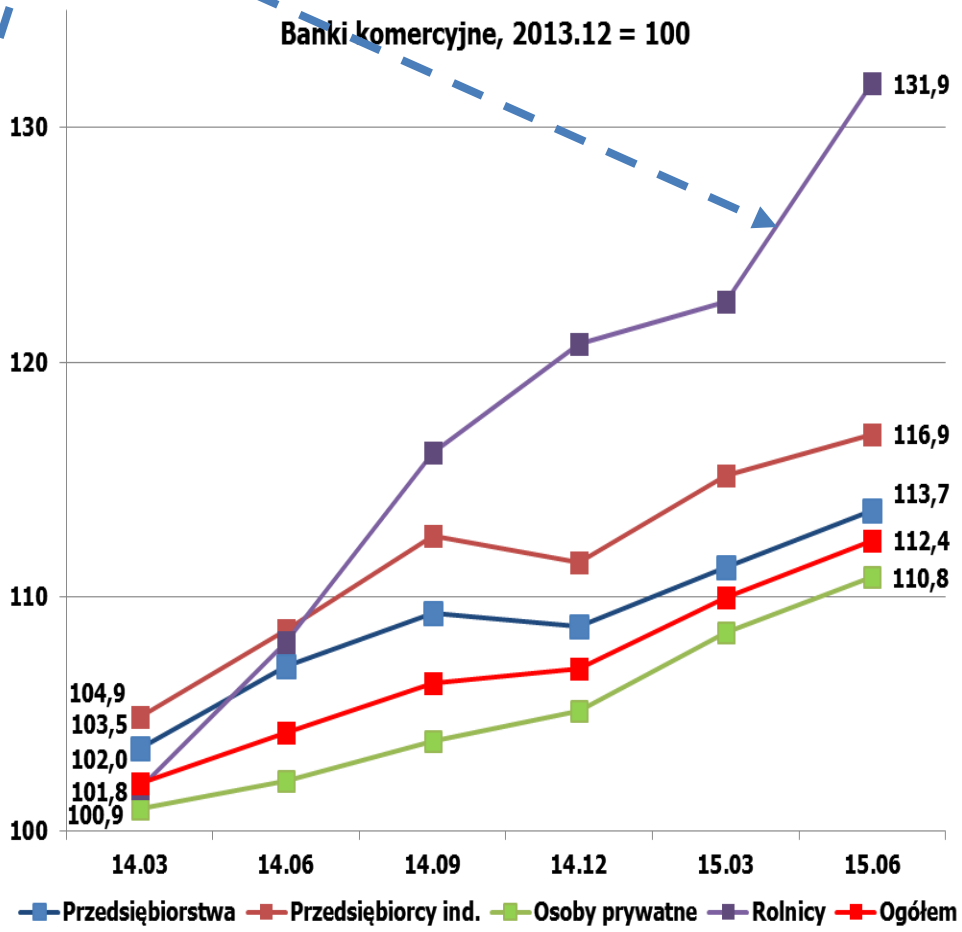

Należności od rolników indywidualnych rosną wolniej (przy zbliżonych wolumenach) w porównaniu z bankami komercyjnymi: w stosunku do grudnia 2013 r. dynamika tych należności w bankach komercyjnych wyniosła 131,9% zaś w spółdzielczych 109,7%, ich wolumeny w bankach spółdzielczych i komercyjnych wynosiły w czerwcu 2015 r. odpowiednio 17,2 mld zł oraz 13,7 mld zł, natomiast przyrosty wolumenów w stosunku do grudnia 2013 r. odpowiednio 1,5 mld zł i 3,3 mld zł.

Depozyty ogółem – dynamika i struktura (%)

Banki zrzeszające

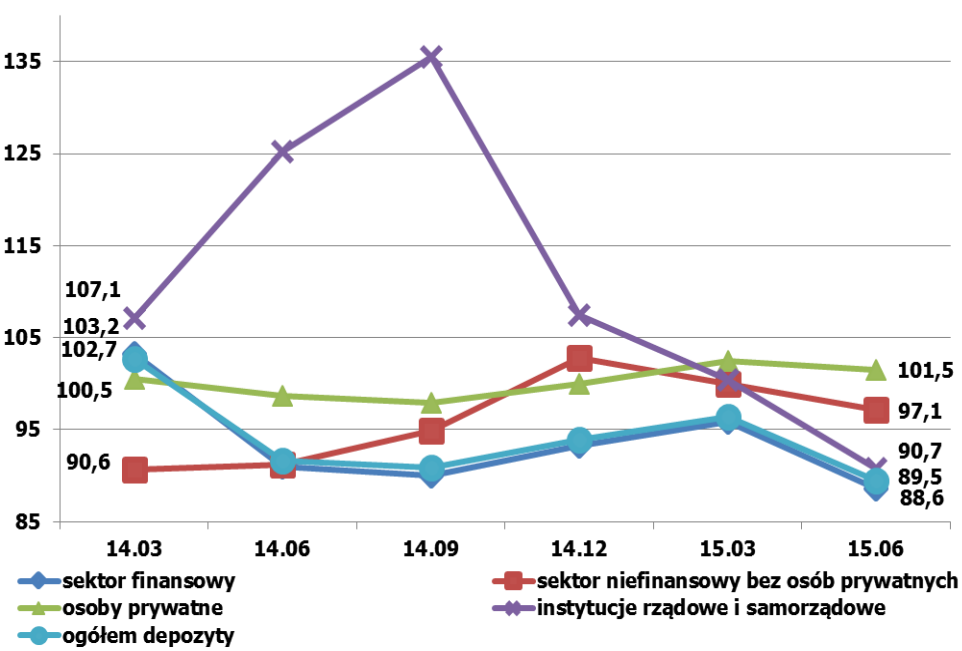

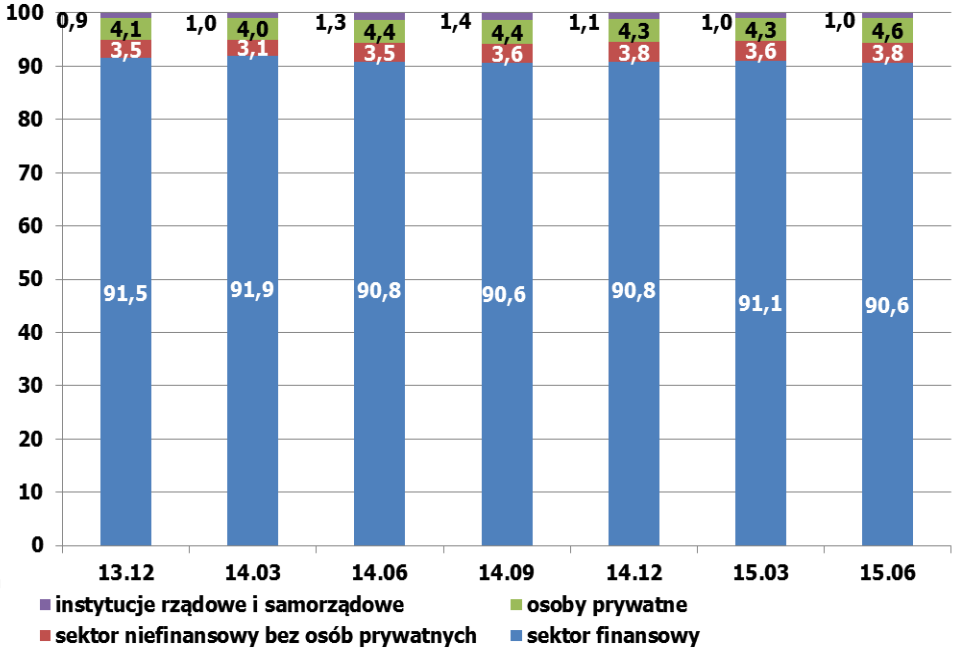

Banki spółdzielcze

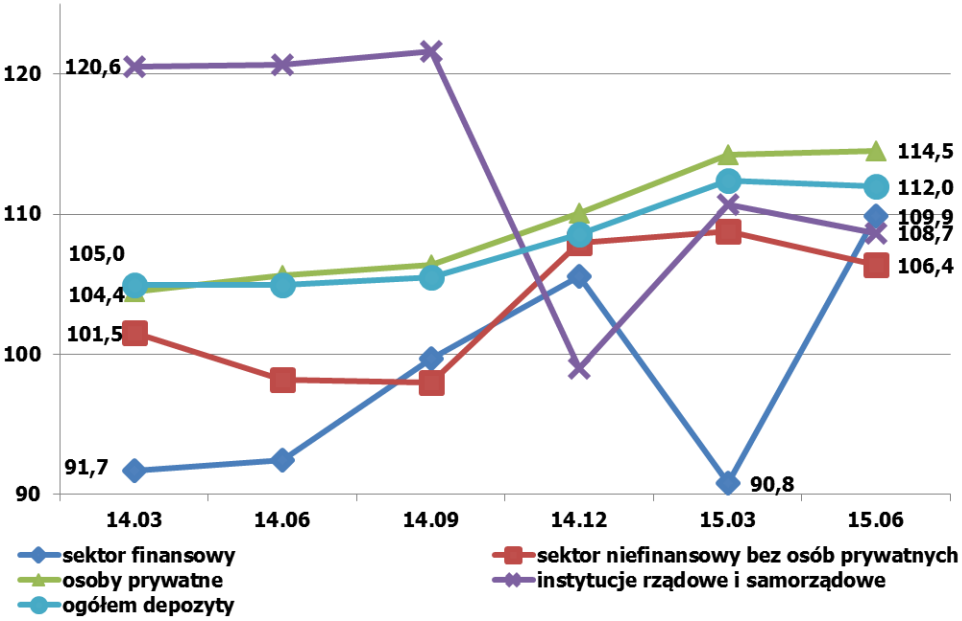

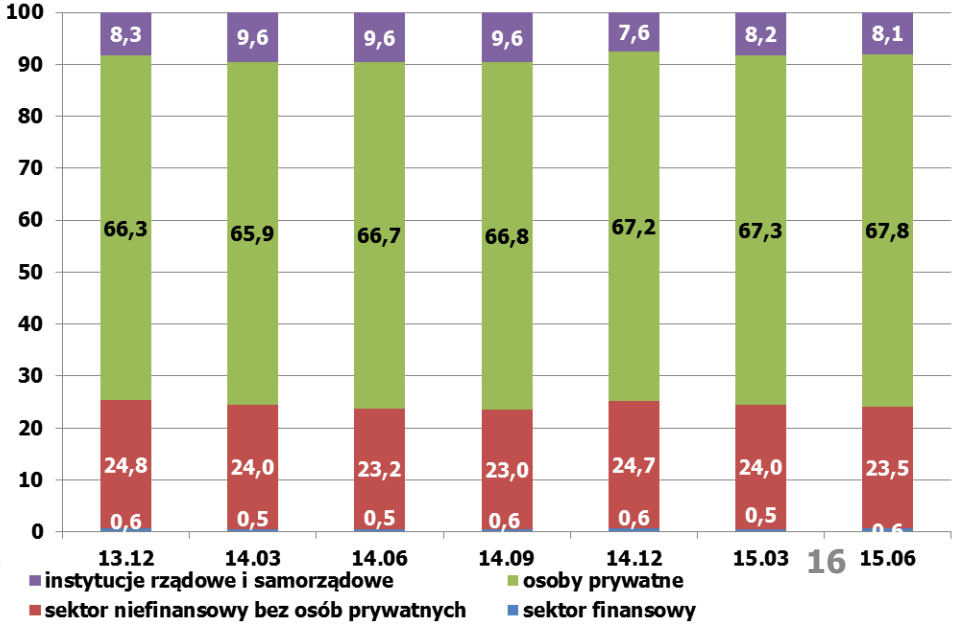

Depozyty bieżące i terminowe – dynamika i struktura (%)

Depozyty sektora niefinansowego – banki spółdzielcze

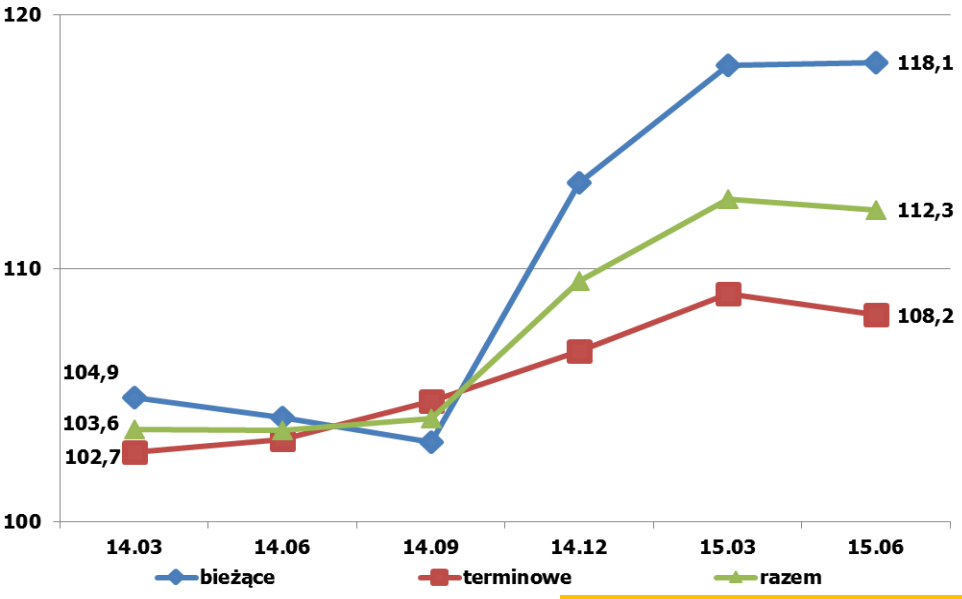

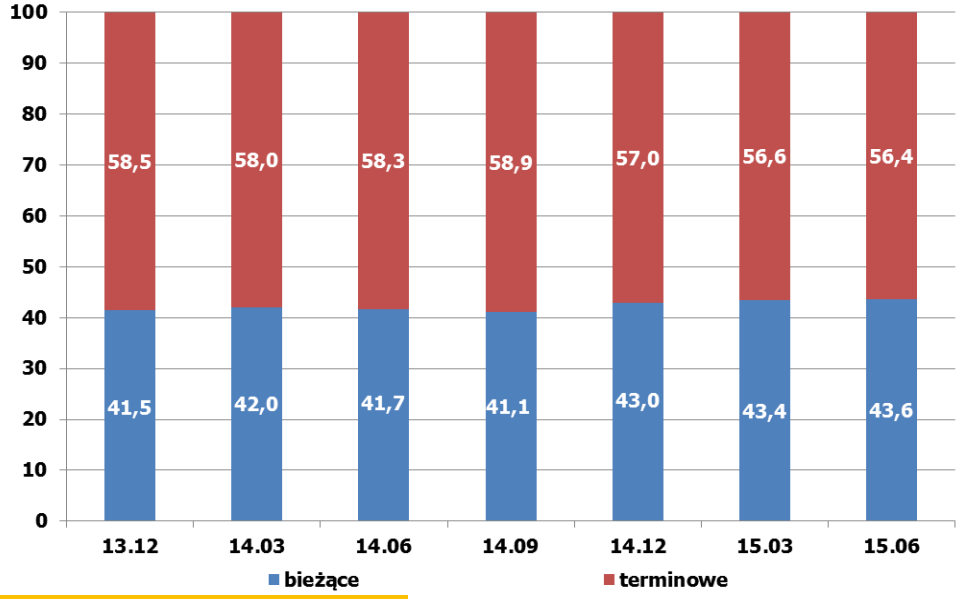

Depozyty sektora finansowego – banki zrzeszające

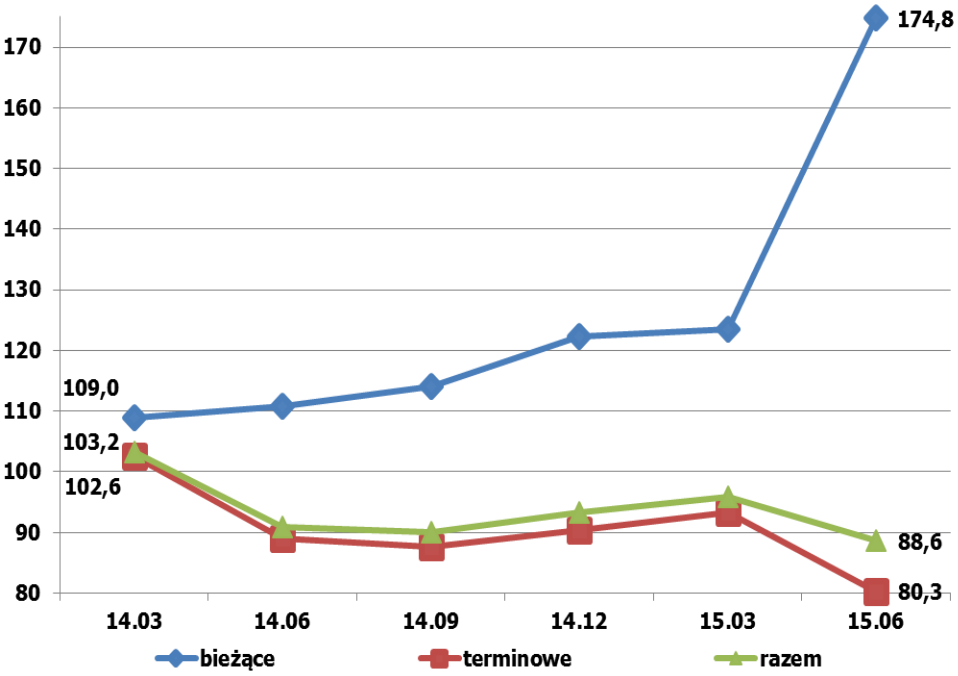

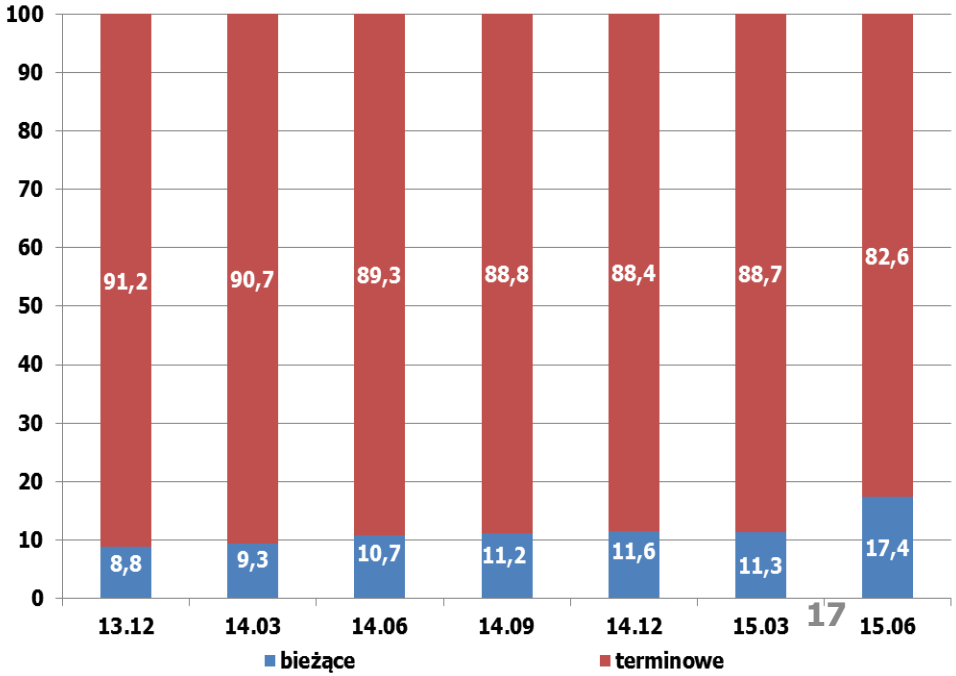

Wynik finansowy netto

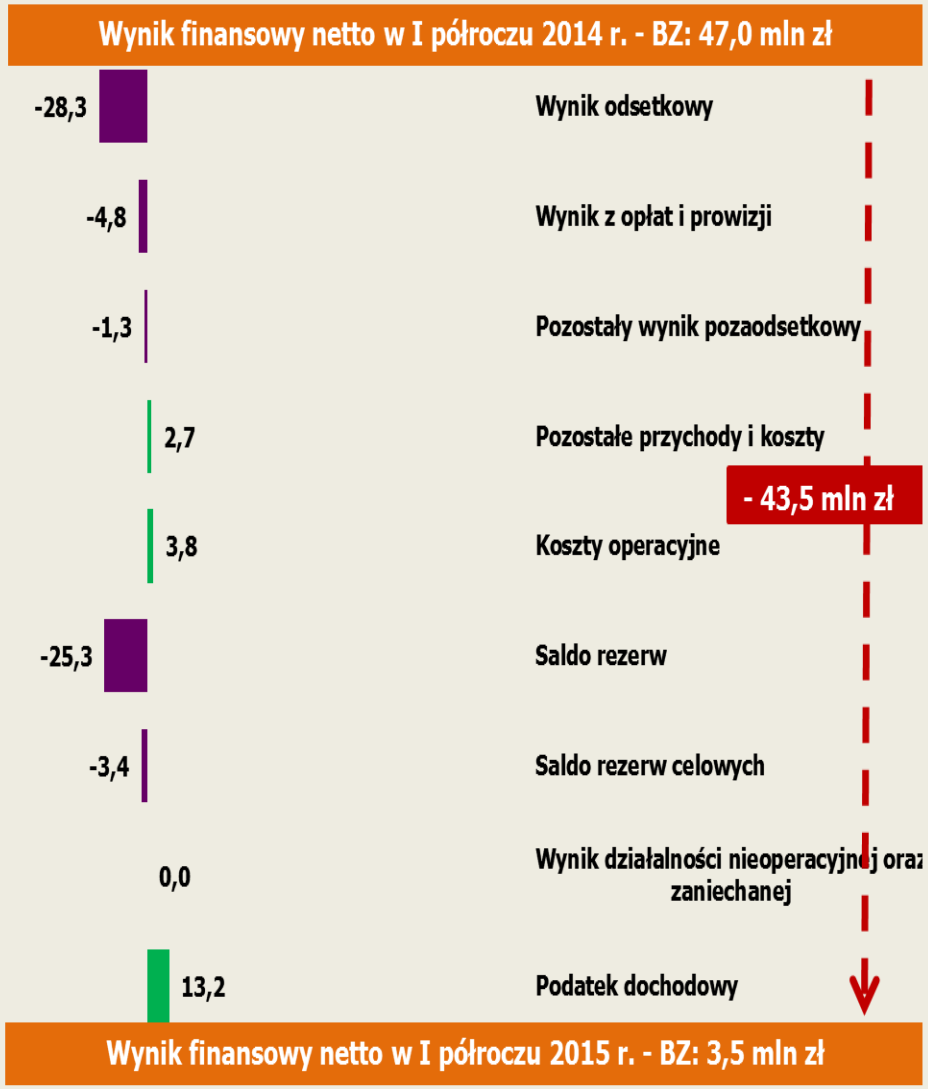

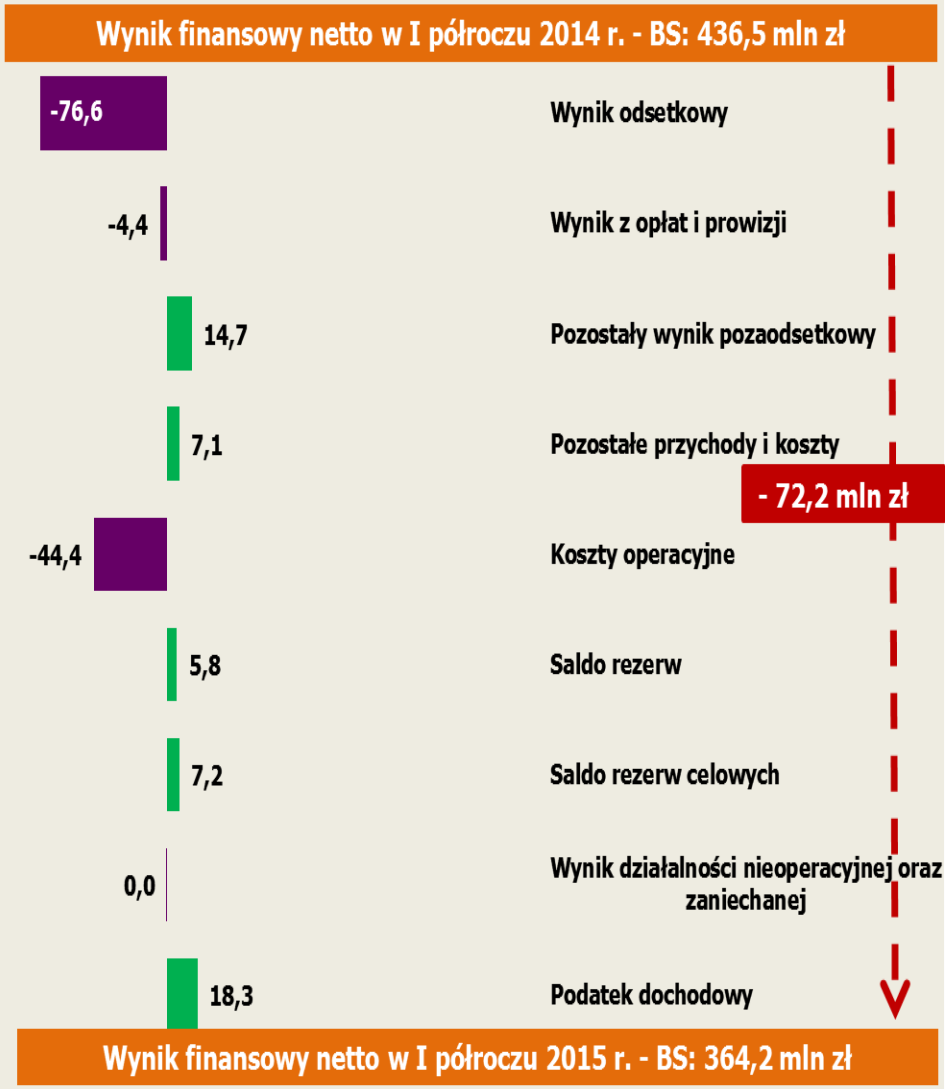

Wynik odsetkowy

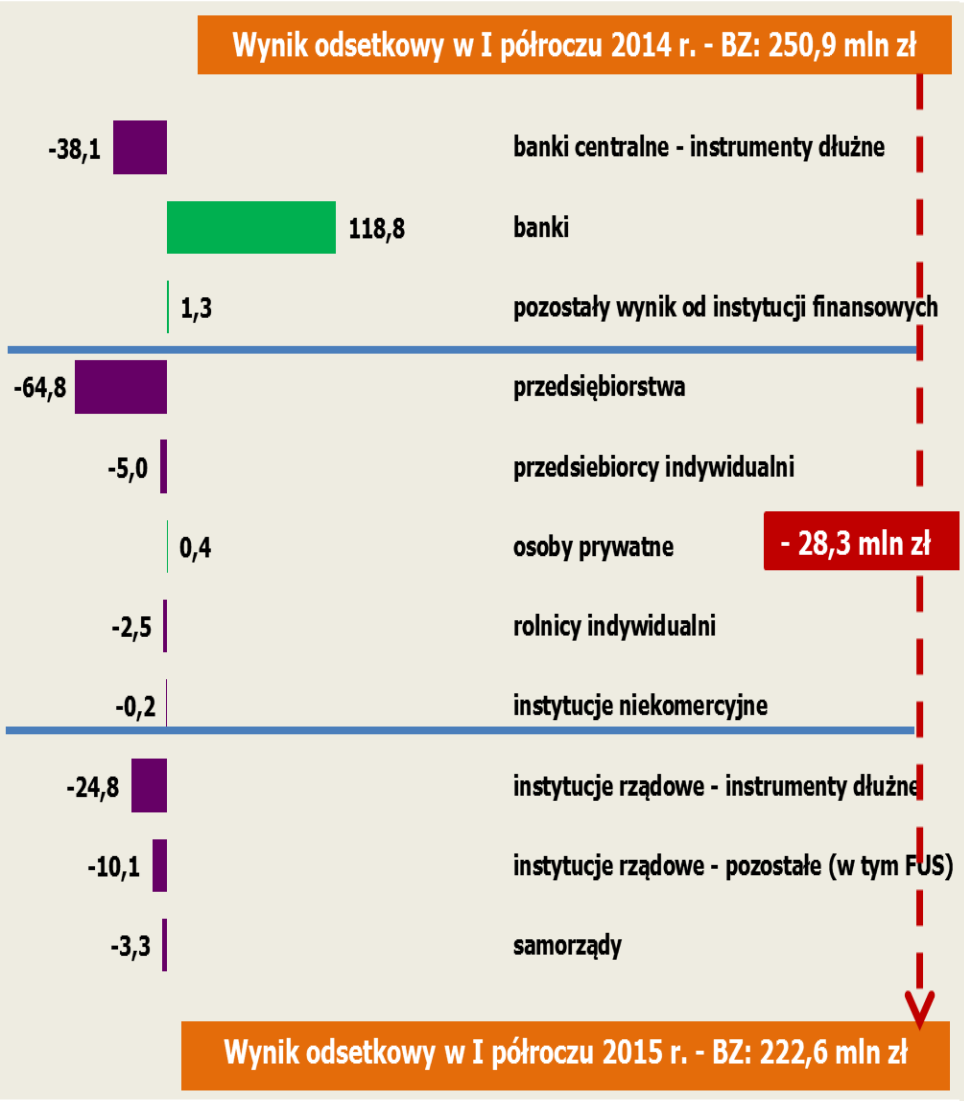

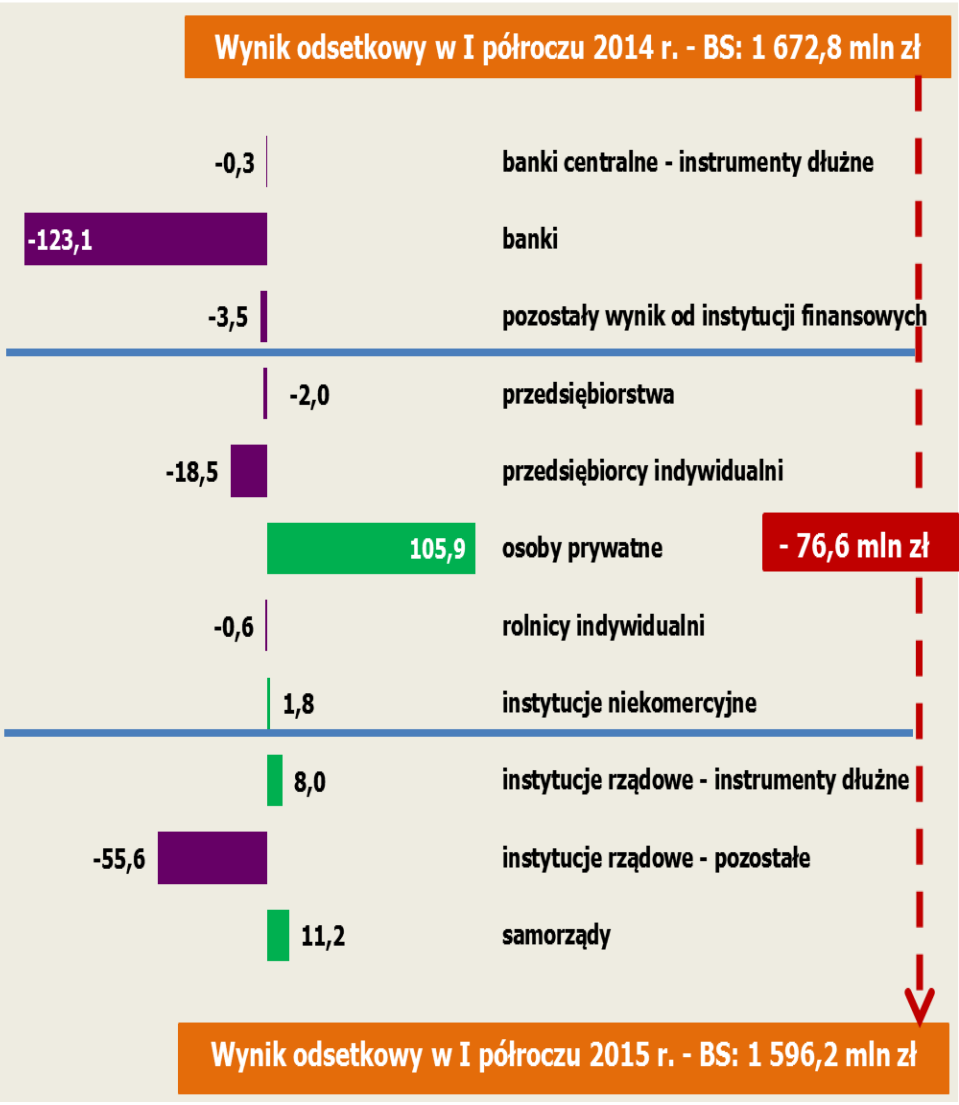

Zwiększenie wyniku odsetkowego od osób prywatnych banki spółdzielcze zawdzięczają większemu zmniejszeniu kosztów odsetkowych depozytów niż przychodów odsetkowych od tej grupy klientów.

Efektywność działania

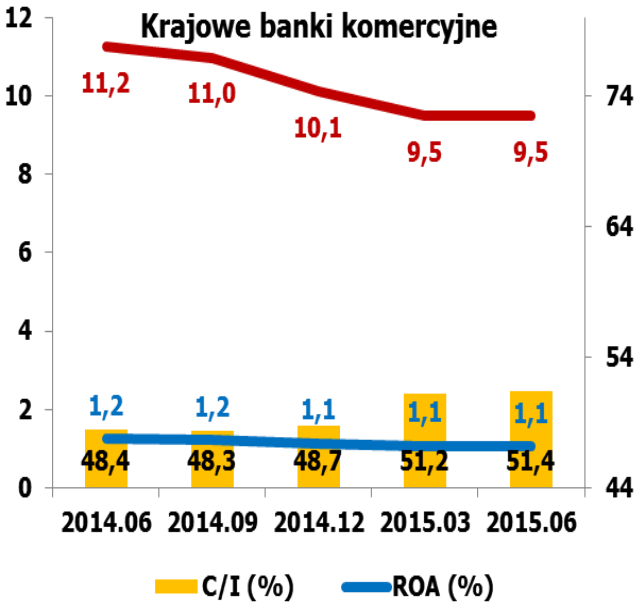

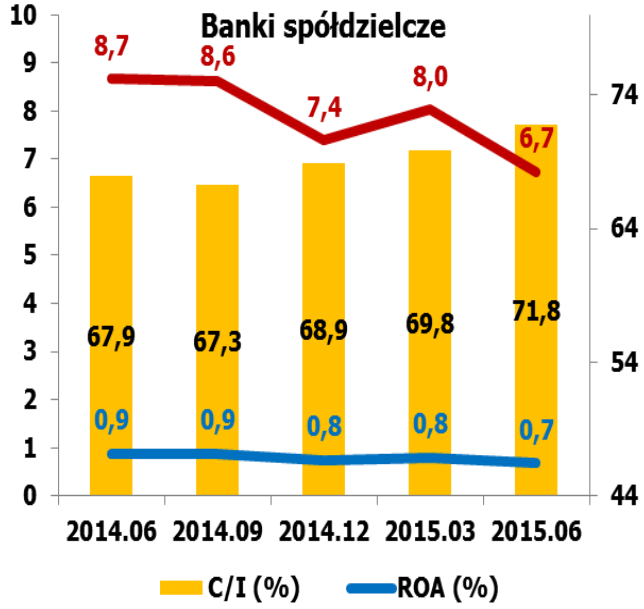

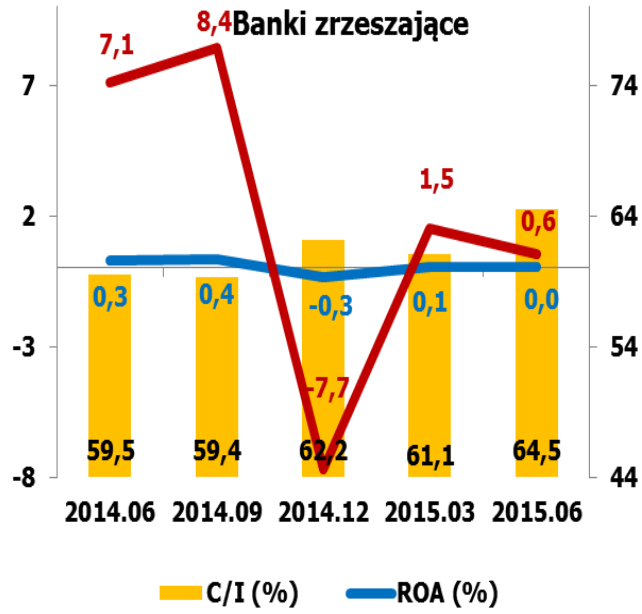

- **Wskaźniki rentowności, zarówno aktywów, jak i kapitałów w sektorze banków spółdzielczych zmniejszyły się w porównaniu z czerwcem 2014 r. i utrzymują się na poziomie niższym, niż w sektorze banków komercyjnych.**

- **Niskie (ujemne) wskaźniki efektywności banków zrzeszających są wynikiem przede wszystkim trudnej sytuacji finansowej w BPS SA – trudna sytuacja ekonomiczno - finansowa banków zrzeszających jest poważnym problemem w kontekście konieczności pogłębiania integracji w ramach zrzeszeń i budowy IPS.**

Fundusze własne, współczynniki kapitałowe – 30.06.2015

Rozkład liczby banków wg funduszy własnych

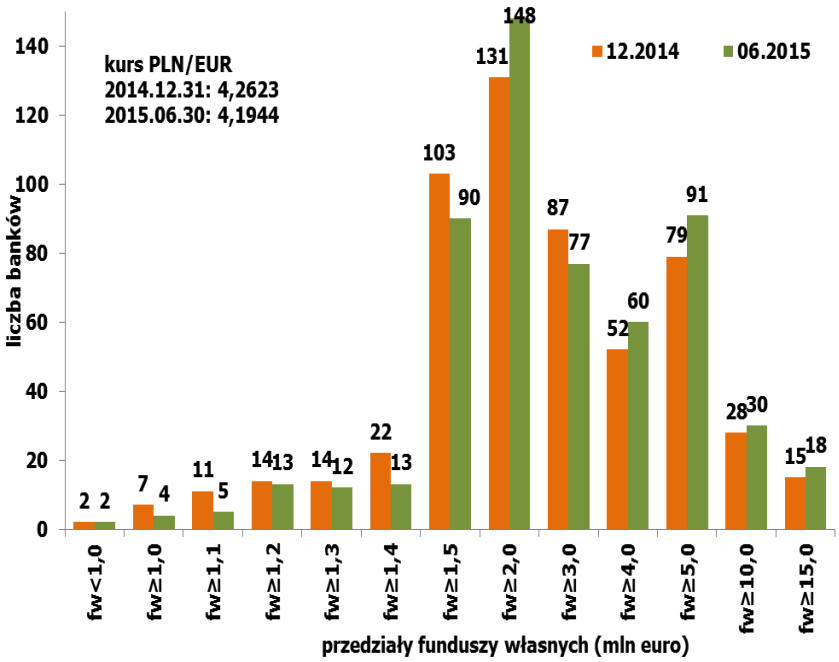

Fundusze własne banków spółdzielczych wzrosły o 6,1% (do 10,9 mld zł) w stosunku do grudnia 2014 r. Wyrażone w euro wzrosły o 7,8% (do 2,6 mld euro).

Fundusze własne banków zrzeszających w czerwcu 2015 r. wzrosły o 7,2%, tj. do 1,5 mld zł. Wyrażone w euro o 8,9%, do 363,8 mln euro.

Współczynniki kapitałowe banków spółdzielczych wg funduszy własnych (%)

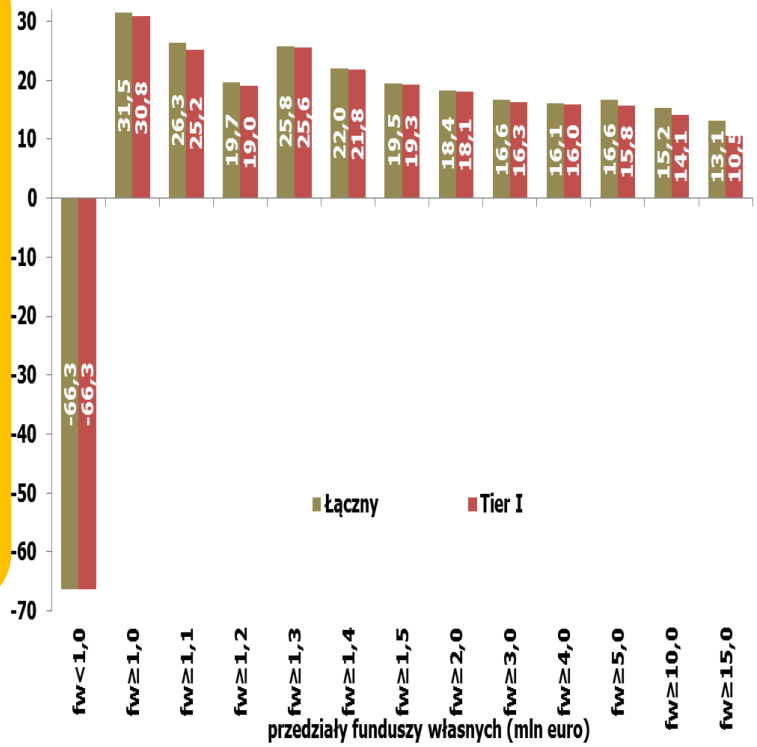

Współczynniki wypłacalności

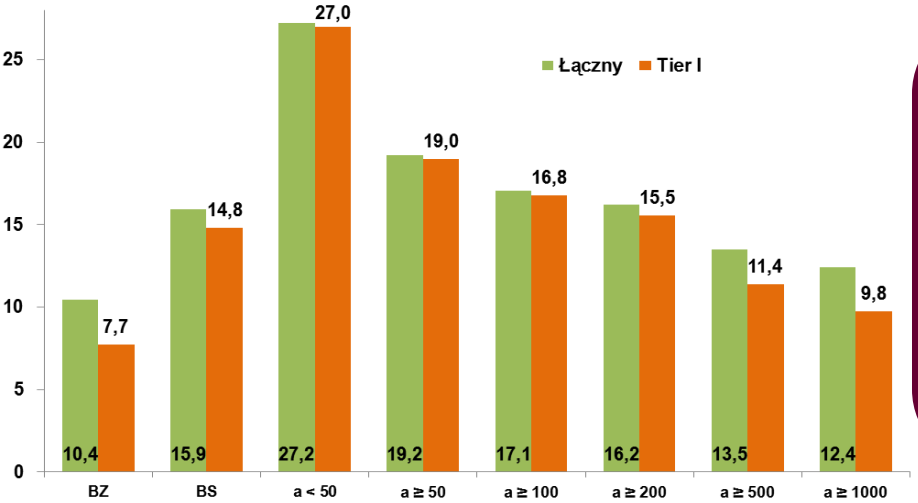

Przeciętny współczynnik wypłacalności wyniósł w czerwcu 2015 r. 15,9% (w grudniu 2014 r. 15,8%). Należy zasygnalizować, że bez stosowania tzw. współczynnika wsparcia w przypadku należności od MŚP (art. 501 CRR) wyniósłby on 14,3%.

Fundusz udziałowy bilansowy banków spółdzielczych wyniósł w czerwcu 2015 r. 644,7 mln zł, natomiast zaliczony do funduszy podstawowych Tier 1 wyniósł 399,7 mln zł, tj. 62,0% funduszu bilansowego. Gdyby był zaliczany w całości do funduszy własnych, to łączny współczynnik kapitałowy wyniósłby w czerwcu 2015 r. 16,3%, a nie 15,9%.

Programy postępowania naprawczego

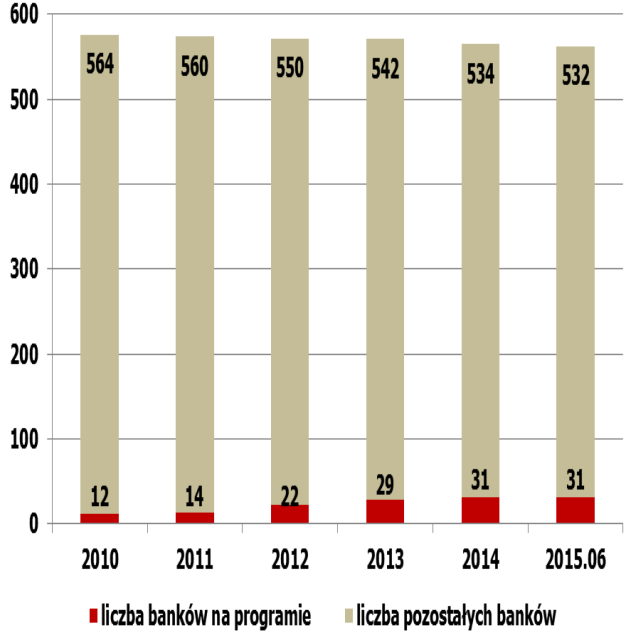

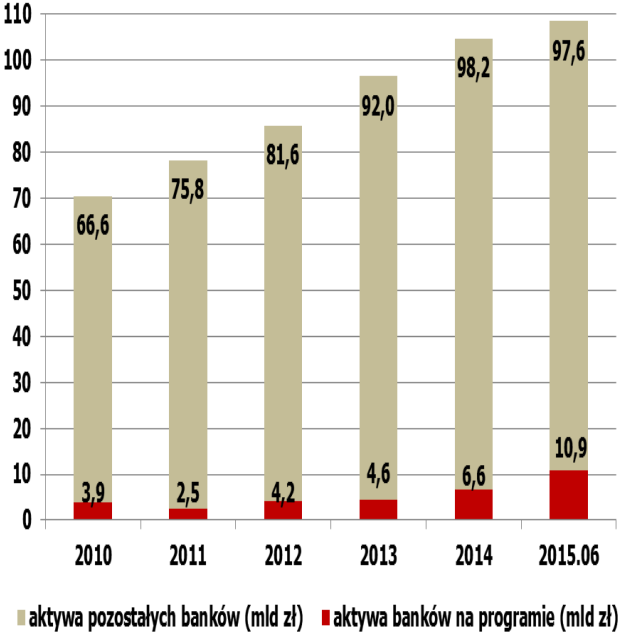

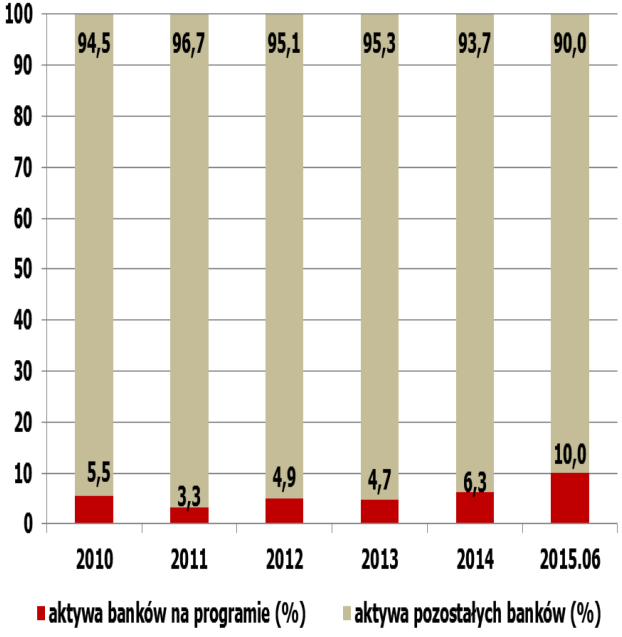

Liczba banków spółdzielczych zobowiązanych do realizacji programów postępowania naprawczego nie zmieniła się w stosunku do końca 2014 r., niemniej programy rozpoczęło 5 nowych banków, z których dwa (SBRzR w Wołominie, PBS w Ciechanowie) należą do największych banków spółdzielczych. Spowodowało to silny przyrost udziału aktywów tej grupy banków w aktywach sektora.